

ساعده

دکتر محمدرضا جلالی نائینی

رئیس اسبق کانون وکلای دادگستری

ساعده فوری به شاه مراتب را خبر می‌دهد و شاه را برای دیدار روسای مذکور هدایت می‌کند. روزولت نسبت به محمدرضا شاه احترام می‌گذارد و وعده می‌دهد پس از جنگ جهانی نسبت به حاکمیت ایران، استقلال و تمامیت ارضی آن مساعدت نماید. و چون محمدرضا شاه خواست به دیدار استالین برود و ساعده با مولوتف در این باره مذاکره نمود، مولوتف پاسخ می‌دهد، رفیق استالین شخصاً از شاه دیدار خواهد کرد و همین‌طور هم شد. استالین در ملاقات با شاه با احترام و خوش‌رویی رفتار کرد و ضمناً از شاه خواست یک هنگ نظامی شوروی برای تعلیمات نظامی به ایران بیاید، ولی ساعده مذاکره در این باره را به بعد موکول می‌کند

از وقایع مهم زمان نخست‌وزیری ساعده آمدن یک هیأت بلندپایه شوروی به ریاست کافتاردزه بود. ساعده با دادن امتیاز نفت شمال به شوروی مخالفت کرد و شرحش در مقاله‌ی شماره‌ی قبلی **ماهانامه‌ی حافظ** به اختصار گذشت.

این نکته را باید تاکید کنم که دولت‌های فروغی، سهیلی، ساعده و حکیم‌الملک و قوام‌السلطنه در قبال خارجیان به قدر توانشان مقاومت کردند و از استقلال، حاکمیت و تمامیت ارضی و تخلیه‌ی ایران از قوای خارجی نهایت کوشش را به کار بستند و موفق شدند.

اینک که شصت سال از وقایع گذشته می‌گذرد و حب و بغض‌های غیرمنطقی فروکش کرده اند، باید تصدیق کرد که دولت‌های مذکور همه‌ی مساعی خود را برای حفظ حقوق و تمامیت ارضی و استقلال ایران به کار بردند و توفیق یافتند. ■

محمد ساعده مراغه‌ای

■ محمد ساعده مراغه‌ای، یکی از رجال خدمتگزار این کشور بود. او خدمات اداری خود را در کنسولگری ایران در شهر بادکوبه آغاز کرد و پس از آن در وزارت امور خارجه مقامات مختلفی را پیمود. در شهریور ماه ۱۳۲۰ شمسی هنگام تجاوز ارتش‌های شوروی و بریتانیا او در مسکو سفیر ایران بود. پس از اشغال بخش‌هایی از خاک مقدس ایران و تبعید رضاشاه، دولت‌های شوروی و انگلستان بر آن شدند که در ایران رژیم جمهوری اعلام کنند. وقتی محمدعلی فروغی نخست‌وزیر بود، او را به تغییر رژیم سلطنتی به جمهوری تشویق و ترغیب می‌کردند تا خود ریاست‌جمهوری را بر عهده بگیرد. لیکن در قبال فشار روس و انگلیس مقاومت کرد و گفت در زمانی که بخش‌های وسیعی از خاک ایران در اشغال شوروی و انگلیس است، تغییر رژیم با مصالح ایران هماهنگ نیست و چون فروغی با تغییر رژیم سلطنتی مخالفت کرد، دولت‌های شوروی و انگلیس به سراغ ساعده سفیر ایران در مسکو رفتند و همان پیشنهادی که به فروغی داده بودند، به ساعده دادند و او را به تغییر رژیم تشویق کردند، ولی ساعده هم همان پاسخ فروغی را داد که با اشغال بخش‌های گسترده‌ی خاک ایران، تغییر رژیم با مصالح ایران سازگاری ندارد.

بعد از آن انگلیسی‌ها در صدد برآمدند، پسر محمدحسن میرزا ولیعهد احمدشاه را به تخت سلطنت ایران بنشانند و نظر شوروی را نیز جلب کردند و برای این منظور ضیافتی عصرانه به افتخار فرزند محمدحسن میرزا که در بحریه‌ی انگلستان خدمت می‌کرد، ترتیب دادند ولی چون به زبان فارسی آشنا نبود از این‌رو از پادشاهی وی منصرف شدند و نظرشان برین قرار گرفت که همان ولیعهد رضاشاه را بپذیرند و گفتند: هرگاه که هنری نشان داد می‌ماند و در غیر این صورت برداشتنتش آسان است.

این بود که فروغی موجبات سلطنت وی را فراهم کرد و ولی‌عهد وقت، در مجلس دوره‌ی سیزدهم که وکلایش در زمان رضاشاه برگزیده شده بودند، حضور یافت و سوگند خورد که برطبق قانون اساسی پادشاه مشروطه باشد و حقوق و آزادی‌های ملت ایران را رعایت کند.

هنگامی که مجلس دوره‌ی ۱۴ تشکیل شد، اکثریت به نخست‌وزیری ساعده رای تمایل دادند. ساعده در زمان صدارت دوم علی سهیلی وزیر خارجه‌ی ایران بود. چون روسای کشورهای آمریکا، انگلیس و شوروی در تهران در کنفرانس تهران حضور یافتند، ساعده وزیر خارجه‌ی ایران بود. روز دوم حضور روسای مذکور در تهران مولوتف وزیر خارجه‌ی شوروی به اتاق کار ساعده وارد شد. ابتدا ساعده تصور کرد که او شبیه مولوتف است ولی از تن صدایش تشخیص داد که خود اوست. مولوتف به ساعده می‌گوید: دوروز است ما در تهران هستیم و هیچ‌کس نمی‌داند و من حالا آمده‌ام تا به شما خبر حضور و وصول روسای کشورهای آمریکا، انگلیس و شوروی را اعلام کنم.